

Pohjoisen metsä puhuttaa, globaalistikin

LEHTINEN, ARI AUKUSTI, JAKOB DONNER-AMNELL & BJØRNAR SÆTHER (2004; toim.). *Politics of forests. Northern forest-industrial regimes in the age of globalization*. 287 s. Ashgate, Aldershot.

Trooppiset sademetsät sekä niiden hyödyntäminen ja suojeleminen ovat olleet viime aikoina niin poliittisella agendalla kuin julkisuuden keskiössä. Eteläisen pallonpuoliskon metsillä on tärkeä rooli biodiversiteettipankkina, onhan luonnon monimuotoisuus suurta etelässä pohjoiseen verrattuna. Luonto ei kuitenkaan ole puhtaasti ”eteläistä”, ”pohjoista” tai ”suomalaista”, vaan luonto ja sen tarkastelu on maailmanlaajuistunut. Ympäristökysymykset tuleekin nähdä globaaleina. Tästä on esimerkkinä trooppisten sademetsien roolin korostaminen ilmastonmuutosta hillitsevänä, tai hakkuiden myötä kiihdyttävänä, luonnonvarana. Ympäristökysymysten tarkastelu globaalina vaatii taloudelta ja politiikalta maailmanlaajuisuutta. Tätä globaalista tarkastelunäkökulmaa tarvitaan myös tutkimukselta.

Trooppisista sademetsistä on kirjoitettu globaalissa mielessä, mutta entäpä pohjoisen pallonpuoliskon metsät? Pohjoisen havumetsävyöhykkeen metsäsektorin tarkastelu tästä globaalista näkökulmasta on jäänyt vähälle, vaikka pohjoiset metsät kattavatkin lähes puolet maailman metsistä. Eteläisiin metsiin verrattuna pohjoisia metsiä ovat hyötykäytöltä säästäneet ankara ilmasto ja karu maaperä sekä alhainen väentiheys. Metsien hidas kasvu rajoittaa hyötykäytön mahdollisuuksia. Vaikeista olosuhteista huolimatta metsät kuitenkin kasvavat, ja osissa pohjoisen pallonpuoliskon maita metsätalous on ollut taloudellisen kehityksen kantava voima. Tästä meille kaikille tuttuun esimerkkinä on Suomi.

Koska pohjoisen pallonpuoliskon metsien ja metsätalouksien sekä -teollisuuden globaali tarkastelu on jäänyt vähälle huomiolle, on *Politics of forests* tervetullut täydennys. Teoksessa globaalin tarkastelun alla ovat niin Kanadan, Venäjän kuin Pohjoismaidenkin metsäsektorit. Kuten teoksen toimittajat toteavat johdannossa, ei näiden maiden historioita voi ymmärtää, ellei kiinnitä huomiota myös maiden metsähistorioihin. Useissa globalisaatiota käsittelevissä tutkimuksissa pohjoisen havumetsävyöhykkeen metsäteollisuuden historia on tästä huolimatta jäänyt tarkastelun ulkopuolelle. Samalla kuulematta ovat jääneet ”metsäperiferian” äänet. *Politics of forests* nostaa näiden hiljaisiksi jääneiden toimijoiden äänet kuuluville.

Teos on yhteiskuntatieteellinen analyysi siitä, miten kansainvälistyminen vaikuttaa metsäteollisuuteen pohjoisella pallonpuoliskolla. Aiheeseen on paneuduttu kahdentoista asiantuntijan voimin, ja nämä asiantuntijat tulevat niin Suomesta, Ruotsista, Norjasta, Kanadasta kuin Venäjältäkin. Teos onkin kansainvälisen yhteistyön tulosta, ja siinä ylitetään eri valtioiden ja kulttuurien rajoitustoja.

Kirjoittajien käyttämä avainkäsite on *regiimi*, joka on sängen monimuotoisen käsite. Tässä yhteydessä metsäteollisuuden regiimit edustavat hallinnan ja vuorovaikutuksen järjestelmiä, jotka syntyvät yhtäältä kansallisten sekä paikallisten ja toisaalta globaalien toimijoiden, normien ja käytäntöjen vuorovaikutuksessa. Teoksessa kohtaavat paikallinen ja globaali ulottuvuus. Tätä jännitettä, riippuvuutta ja vuorovaikutusta onkin käsitelty alan tutkijoiden toimesta innokkaasti viime aikoina.

Voidaanko pohjoisen havumetsävyöhykkeen metsäsektoria tarkastella kuitenkin yhtenäisen kokonaisuutena, vai ovatko eri valtioiden metsätaloudet ja metsien hyödyntäminen sekä suojeleminen liian erilaisia? Onko pohjoisen pallonpuoliskon metsäsektorissa kyseessä siis homogeeninen vai heterogeeninen kokonaisuus? Tähän kysymykseen kirjoittajat pyrkivät antamaan vastauksensa. Eri metsätalouksien vertailu on kunnianhimoinen hanke, koska tarkastelun kohteena olevien valtioiden yhteiskunnalliset, taloudelliset ja poliittiset kontekstit poikkeavat toisistaan. Vaikka pohjoisen metsäsektorin voidaan ajatella muodostavan yhtenäisen kokonaisuuden, ovat valtioiden poliittiset ja taloudelliset lähtökohdat kuitenkin sängen erilaiset. Regiimit näyttävät erilaisilta eri paikoista katsottuna. Kaiken kaikkiaan kirjan asetelma on sekä haasteellinen että mielenkiintoinen.

Teoksessa tarkastellaan sitä, mitä historiallisia ja viimeaikaisia muutoksia pohjoinen metsäteollisuus on läpikäynyt, miten metsäyhtiöiden roolit ovat muuttuneet ja miten eri regiimit suhteutuvat eri valtioihin. Kirjoittajat analysoivat erilaisia strategioita: miksi tietyt alueet ja toimijat ovat menestyneet ja toiset taas epäonnistuneet? Mitkä ovat menestymisen takana olevat mallit ja reseptit? Toisaalta tarkastelun alla on kolikon toinen puoli: mistä metsätarinoiden häviäjät on puolestaan tehty? Menestymistä ja tappioita tarkastellaan niin taloudellisista, yhteiskunnallisista kuin ympäristöllisistä näkökulmista. Vastaavia koko pohjoista metsäsektoria monipuolisesti eri ulottuvuuksista tarkastelevia teoksia ei ole aiemmin

ollut juuri saatavilla. Nämä asetelmat kiinnostanevatkin lukijoita yli tieteenalarajojen.

Kirja jakautuu viiteen eri osaan. Johdantoa ja johdopäätöksiä lukuun ottamatta kirjan osat on ryhmitelty alueellisesti: yhdessä käsitellään Kanadaa, toisessa Venäjää ja kolmannessa Pohjoismaita. Alueellisuuteen liittyvä rakenne on selkeä lähtökohta kirjan aihepiirille, ja se on myös maantieteelliselle tutkimukselle ominainen tapa lähestyä ongelmaa. Toisaalta voidaan kysyä, tulevatko näin asiaa tarkasteltaessa riittävän hyvin esiin kansallisten valtioiden metsäsektorien vertailu ja laajemmat globaalit kytkökset vai jäävätkö tekstit lähinnä erilaisten tapausten esittelyiksi.

Kanadan osalta ensimmäinen teksti esittelee Brittiläisen Kolumbian metsätaloutta. Tapauksessa kuvataan yhden metsäyhtiön kehitys ja nousu moderniksi metsäyhtiöksi, ja lopulta yhtiön toiminnan loppuminen. Toisessa Kanadaa koskevassa artikkelissa esitellään Québecin metsätaloutta, siihen liittyviä ympäristökysymyksiä ja samalla metsäyhtiöiden julkisuuskuvan muodostumista. Metsäalan globalisaation myötä yritystoiminnassa korostuu tuloksellisuus, mutta toisaalta vaakakupissa painavat myös ympäristölliset haasteet. Ympäristömagolla onkin ollut keskeinen rooli globalisoituvassa metsäteollisuudessa. Tämä on ratkaisevasti muuttanut metsäteollisuuden toimintoja lokaali–globaalisuhteissa. Osiossa tuodaan hyvin esiin se, miten ympäristökysymykset ovat nousseet keskeiseen asemaan metsäyhtiöiden toiminnassa.

Teoksessa sivumääräisesti ja artikkelien lukumäärässä mitattuna suurimman huomion saa osakseen Venäjä, jonka metsäteollisuuteen tutustutaan kirjan kolmannessa osassa. Venäjän tarkastelun yhteydessä kiinnostuksen kohteena on se, miten metsäsektori nousee neuvostoajan jälkeisessä yhteiskunnassa. Tarkastelussa ovat kansainvälistymisen mahdollisuudet ja haasteet. Ensimmäisessä tapauksessa käsitellään Venäjän taigaa sekä kuvataan ja vertaillaan Venäjän keskeisiä metsäteollisuuden alueita. Toisessa tekstissä käsitellään puolestaan Venäjän metsätaloutta toimijaverkostoteorian (ANT, *actor-network theory*) näkökulmasta, ja kolmannessa metsäteollisuutta Venäjän luoteisrajan tuntumassa – rajaseudulla, idän ja lännen välissä. Nämä kolme edellä mainittua tapausta ovat suomalaismaantieteilijöiden tuotoksia. Venäjällä vaikuttavat kirjoittajat kiinnittävät puolestaan huomiota neljännessä tapauksessa siihen, mitä haasteita kansainvälinen ympäristönsuojelu on tuonut mukanaan Venäjän metsätaloudelle. Greenpeace ja Maailman luonnonsäätiö (WWF) ovat nostaneet kansainväliset ympäristökysymykset

näkyvästi myös Venäjän metsäsektorille. Teoksessa korostuvatkin myös ympäristö- ja yhteiskuntavastuuseen liittyvät kysymykset.

Pohjoismaita käsitellään kirjan neljännessä osassa kolmen artikkelin verran. Esimerkit ovat Suomesta, Ruotsista ja Norjasta. Teksteissä pohditaan sitä, miten kansainvälistyminen on vaikuttanut metsäteollisuuden ja metsien käytön luonteeseen Pohjoismaissa, eli sitä, miten pohjoismainen malli tasapainoilee kansainvälistymisen haasteissa. Osiossa verrataan Suomen ja Ruotsin metsäsektoreiden eroja sekä kuvataan norjalaisen metsäyhtiön kansainvälistymistä. Haasteena pohjoismaisissa metsäyhtiöissä on kansainvälisen jalansijan saaminen globaaleilla metsämarkkinoilla.

Kirja koostuu tapaustutkimuksista, jotka parhaimmillaan tempaavat lukijan oivallisesti mukaansa matkalle pohjoisten metsäregiimien maailmaan ja tuovat esiin sen, miten moninaisia haasteita globalisaatio luo metsäteollisuudelle. Teos on antoisa, sillä tapaukset tarjoavat mielenkiintoisen ekskursion pohjoisten metsäyhtiöiden tarinoihin. Ne palvelevat hyvin tässä kuvaustarkoituksessa. Kirjassa tulee hyvin esiin se, että vaikka globalisaatio on vaikuttanut metsien käyttöön ja metsäteollisuuteen ja luonut sitä kautta yhteisiä suuntia, metsäyhtiöiden toimintatavoissa ja niiden seurauksissa on kuitenkin selvii eroja.

Teos koostuu tarinoista ja ekskursioista pohjoisten tapausten sielunmaisemaan. Ne toimivat omina yksittäisinä kertomuksinaan. Eri maiden ja yhtiöiden välillä löytyy suuria eroja. Parhaimmillaan teos kuvaa tapauksia eri näkökulmista, mutta tapauksien sitominen yhteen ei ehkä toteudu loppujen lopuksi niin, että teosta johdattelisi katkeamaton punainen lanka. Tämä on monien muidenkin kokoomateosten heikko lenkki; tekstien vuoropuhelun toteuttaminen on aina suuri haaste.

Teosta ei kuitenkaan voi moittia hajanaiseksi, sillä lopun yhteenveto todellakin kokoaa oivallisesti eri alueiden metsäregiimit ja myös vertailee pohjoisten metsäsektoreita. Kirja on näin ollen yhtä aikaa artikkelikokoelma ja yhtenäinen esitys. Kuten toimittajat kirjan lopussa toivovat, teos antaa kattavan ja moninaisen kuvan niistä globalisaation haasteista, joita pohjoinen metsäteollisuus kohtaa tänä päivänä.

ANNUKKA MALMSTEN

*Maantieteen laitos,
Turun yliopisto*